

Ndị ntorobịa na asụsụ igbo n'oge ugbo a Na steeti imo

SI N'AKA

Olachi Florence Okere

Department of Linguistics and Nigerian Languages, Alvan
Ikoku Federal College of Education, Owerri

+2348038002552

olaedo1976@gmail.com

Umịedemede

Edemede a lebara anya na etu ndi ntorobịa ugbo a nọ na Steeti Imo si leghara asụsụ Igbo anya dika o di ugbo a. o gbara mbo ichoputasi ihe ndi ahụ na-ebute enweghi mmasi a nye asụsụ Igbo n'ebe ha nọ. A choputara ihe ndi ufodu na-ebutegasị ndi ntorobịa ugbo a anaghi enwecha mmasi nye asụsụ ha dika: otutu ndi nne na nna ugbo a amaliteghi n'oge ikuziri umu ha asụsụ Igbo, ndi ntorobịa ahughi asụsụ Igbo n'anya, asụsụ Igbo na-esiri ha ike, oke ngwakota asụsụ Igbo na nke Bekee na-ari ibe ya elu, asụsụ Igbo na- eme ndi ntorobịa ihere isu tumadi n'ogbo tinyere oke mpako na agwa ogbasaghi m. E nyere ndumodu ka ndi ntorobịa belata i na-asu oke osubiribiri oge niile mgbe ha na-akparita uka, okachasi n'gburugburu uloakwukwo ha di iche iche. Edemede a mere ka ndi ntorobịa na ohanaze mata na enweghi asụsụ ka ibe ya mma. Ebe o bu na ndi Igbo kwenyesiri ike na nku di na mba na-eghere mba nri. N'ikpeazu, a piachiri edemede a site n'inye ntuziaka banyere ihe ndi a ga-eme ka odida asụsụ Igbo ghara idi ire n'ebe ndi ntorobịa ugbo a nọ nakwa ohanaze ndi Igbo. Maka ihe ndi a, a ga-elebanye anya n'isiokwu ndi a:

**Asụsụ na asụsụ Igbo,
Ndi bu ndi ntorobịa,**

Agwa ndi Ntorobia n'Ebe Asusu Igbo Di na Ihe A Ga-Eme.

Okwu Mmalite

N'ezikwu, agwa ogbasaghi m nakwa ejighi asusu Igbo kporo ihe n'ebe ndi ntorobia Steeti Imo no bu isi sekpu nti nye edemede a. Oke nlegbara anya a na-ebutere asusu Igbo odida, okachasi n'ebe ndi ntorobia nogasi na mahadum nakwa ulokwukwo ndi di elu na Steeti Imo no. Agwa ogbasaghi m bu mkpuru ojo nke ndi nne na nna ugbo a kunyere n'ime umu ha nke mere na umu ha ndi a na-ahutazi asusu Igbo dika asusu ndi itiboribo na-asu. Ma o bu asusu ndi n'ahughi uzo. Chineke kere mmadu nye ya onyinye. Ma o bu ikikere isu asusu e jiri mara ya. o putaghi na Chi kere asusu Igbo bu onye nzuzu. N'ihia ya, onye o bu kwesiri iji asusu ya kporo ihe. Nke a mere Nwadike (2002:13) jiri kwuo na,

mba uwa o bu juru asusu ha di nno ka mba uwa a juruaju, mba uwa o bu na-enweghi asusu enweghikwa e jirimara, mba uwa o bu tufuru asusu ha ga-abuzi ohu nye ndi ozo, mba uwa o bu isu asusu ha na-eme ihere adighi mma iguzogide, mba uwa o bu jiri asusu ndi ozo kporo ihe karia nke ha di mma inwu anwu, onye nwere nti ya nuru.

Asusu bu ihe mmadu na ibe ya ji enwe mmekorita. N'otu aka ahia, o bu asusu ka ndi mmadu ji ekwuputa ebumnuuche ha na igbo mkpa diiri ha n'etiti onwe ha. Dike (2004:3) kwara asusu dika "njirimara ohanaeze na okwu nke nwere ezigbo usoro na akonauche dikotara onu". Asusu di oke mkpa n'ebe mmadu no. o bukwara sooso mmadu ka Chineke nyere onyinye isuputa asusu. Nke a aputaghi na umuanumanu ndi no n'ulo na ndi bi n'ohia enweghi uzo di ichie ichie ha si ekwuputa uche ha. Ha nwechakwara uzo di ichie ichie dika igbo oja, ibe akwa, ibikorita aka, ichikorita ahia na ndi ozo di ichie ichie. N'uche Apakama

(2006:11), asụsụ bụ otu ọzọ mmadụ ji emepụta ihe ndi dị ya n'uche ka ndi ọzọ nwee ike ighọta ya. Nke a pụtara na nghọta dị oke mkpa na ndụ mmadụ na ibe ya.

ozokwa, e wepụ nsuputa asụsụ, e nwekwara ọzọ ọzọ dị iche iche esi agwa mmadụ okwu dika égwú íkòrò, ụda egwu ndi na-agba mmonwu, ụda nwókóróbó, abiiigbo Mbaise, adịma Ikwere, èsè na egwu ndi ọzọ digasị iche iche.

Asụsụ Igbo

Asụsụ Igbo bụ ihe e jiri mara ndi Igbo. Ebe olundi dị iche iche na alaka olundi na-egosị ebe mmadụ si. A bịa n'ihe gbasara asụsụ, e nwere nke ekwuru n'ọnụ bụ nke a na-asuputa Ma ọ bụ ekwuputa sọsọ n'ọnụ, ebe nke e dere ede bụ nke e deturu n'akwụkwọ ka onye Ma ọ bụ ndi ọ masiri guo ma ghọta ihe onye dere ya bu n'uche. N'aka nke ọzọ, asụsụ Igbo bụ asụsụ ụdaolu ma e nwekwara otutu olundi nke na-aputa ihe n'ime asụsụ Igbo. Igbo na-asụ n'olu n'olu mana ha kwaa ukwara ọ bụrụ otu. Nke a pụtara n'agbanyeghi olundi di n'asụsụ Igbo, ndi Igbo na-aghọta onwe ha. Asụsụ Igbo nwere usoro omumụ doro anya nke oma na usoro okwu digasị iche iche. ọ bụ usoro ndi a ka a na-agbaso n'odide mkpuruokwu na ahiriokwu. Odee ekwuola na mbụ na etu ndi ntorobia ugbo a na ndi Igbo ụfodu si akpasị asụsụ Igbo agwa abughi ihe e ji onụ ekwu. Nke a pụtara ihe na mahadum na kwa ulokwukwu ndi di elu gbara ala Steeti Imo gburugburu. Onye toọ nti n'ala, ọ ga-achoputa n'ezie ihe ndi ntorobia ji asụsụ Igbo eme. Ha na-ejikari asụsụ osubiri biri Ma ọ bụ pijin (English or Pigeon) akparita uka oge niile. E nwee ka ha si choọ isutu asụsụ Igbo, ha ga-agwakorita ya na nke Bekee Ma ọ bụ Pijin onụ.

Epuchie (2009:35) kwuru na onodu asụsụ Igbo nọ taa si ndi Igbo n'aka. O mere ka o doo anya na ndi Igbo bụ nsogbu diri asụsụ ha. Ebe ọ bụ na ha anbataghi ya, ha ejighi ya kpọọ ihe, ha huru asụsụ Bekee n'anya karisia asụsụ ha. N'ebe ha nọ

taa, onye mụtara ka esi asụ asụsụ Bekee alaferela. ọpara (2009:13) n'otu aka ahụ na-ekwu si,

Ndi nne na nna kwesịrị ibido n'ezinaulọ kuziwere ụmụ ha asụsụ Igbo, maka a si na akuziere nwata ụzọ ọ ga-aga, ka ọ ga-abụ ọtolite, ọ gaghi ahapụ ụzọ ahụ. Ya mere goomentị jiri tinye iwu na National Policy on Education (NPE) si na a ga-eji asụsụ e jiri chue nwa ara kuziere ya ihe n'afọ atọ nke mbụ n'ụlọakwụkwọ makana nwa chefuo ihe niile, ọ gaghi echefu ara nne ya...

Asụsụ Igbo bara nnukwu uru n'ihia ọ bụ ya ka e ji ama onye bụ onye. Nke a putara na a bịa n'ebe mmadụ Chineke kere nọ, ewezuga ụdịdị ahụ ha nwere, ya bụ ahụ ọcha Ma ọ bụ nke ojii, e nweghi onye ga-aghọtacha ebe ha si. Asụsụ ka e ji amata mba ọ bụla Ma ọ bụ agburu nwe ya. ọ bụ sooso mmadụ ka asụsụ diiri. Asụsụ Igbo nwekwara iwu na-achia ya. Nke a putara ma asụsụ Igbo agbasoghi iwu ndi a, ọ gaghi eziputa nghota zuru oke. Asụsụ Igbo na-eto eto ma na-anwukwa anwu. Asụsụ Igbo na-egosiputa omenala na nkwenye ndi Igbo nwere. Ya mere ndi Igbo na-eji agụ/akpọ ụmụ ha aha ndi a site n'igbado ukwu n'ufodu chi ha kwenyere na ya dika Chinyere, Chinedu, Chidimma, Chukwuemeka, Chiamaka, Chibuzo, Chibuike, Chimeremeze, Chidubem, Chinecherem, Chidiebube, Chidiogo, Chidaalu, dgz.

Ndi Ntorobia

Ndi ntorobia bu ndi ka na-etolite etolite no n'agbata afọ iri na asoto rue afọ iri ato. Ya bu, ndi ka no n'okorobia na agboghobia na-alubeghi di na nwunye ya na etozuchaghi okè n'ihe eji mmadu eme. ozọ kwa, ndi ntorobia bu olileanya mba ọ bula nwere nakwa ndi a na-elegara anya ga-anochite anya n'uwa dum. N'ihia ya, ọ ga -adi mma ka amalite n'oge chwa ewu ojii mgbe chi na-ejibeghi. ozọ aburu na, e mee ngwangwa emeghara odachi.

Ndi ntorobia nwere ikikere di oke egwu n'ebe o bula ha hutara onwe ha. O nwere ike ibu n'ogbe, n'obodo, ebe ha na-agu akwukwo, ebe ha na-azu ahia, ebe a na-eme emume dika ebe a na-akwa onye nwuru anwu, ebe a na-alu nwaanyi n'obodo dgz. Ihe mgbado ukwu na-abukari ike ha na-akpa na mahadum di icha icha, ebe ha na-akpa aghara n'udi imebisi ihe n'uloakwukwo ma ekwute ihe ha na-achoghi dika itinye ego n'ugwo akwukwo, emeteghi ndi nnochite anya ha mma (SUG) Student Union Government dika ikwu ha ugwo ruru ha n'oge kwesiri ekwesiri, dgz. A na-aso ndi ntorobia aso n'ihu na ha nwere ike ighanyere mmadu aja na gari n'otu ntabi anya. Ha nwere ike mebisia otutu ihe ndi no n'ogige ulokwukwo ndi a n'otu ntabi anya n'eleghi anya n'azu.

Ndi ntorobia dika ofomata (2007:395) kowara ya dika ndi mmadu, ma nwoke ma nwaanyi no n'agbata nwatakiri na okenye. o gbakwunyere na o na-abu nwatakiri nwoke tofere ibu nwata, o banye n'ogo okorobia. o gara n'ihu kowaa na okorobia bu nwatakiri nwoke no n'agbata ogo nwatakiri nwoke na ogo okenye nwoke. Otu aka ahia kwa ka o siri di n'ebe nwaanyi no. Nwatakiri nwaanyi o bula tofere nwata na nwaanyi, o banye n'ogo agboghobia. Maka nke a, agboghobia bu nwatakiri nwaanyi tofere ogo nwatakiri were banyezie n'ogo di n'agbata nwatakiri na okenye n'onodu nwaanyi. Ya bu, etu e siri wee nwee agboghobia n'agbata ndu di icha icha e nwere na nwaanyi ka e sikwa were nwee okorobia n'agbata ndu di icha icha e nwere na nwoke.

Anyi ga-ahuta site na nkwa a ihe banyere okorobia na agboghobia. O doola anya na ihe mebere ntorobia bu okorobia na agboghobia. ozo kwa, n'ogo ntorobia, o bu oge ndu ji ato ka mmanu anu. obukwa oge ndi ntorobia ji echez na ihe na-eku ume nwere ike inwu anwu. N'otu aka ahia kwa, enweghi ihe dika ujo n'ime ha (ntorobia). Ha anaghi eji ike anabata ndumodu. o bukwu n'oge a ka ha ji akwado maka obibi ndu ha n'odiniihu. Oge a bu oge ha ji ebi ajo ndu karisia n'ihu ha aghotabeghi ihe uwa na-ako. Nke a mere otutu umu mmadu jiri

nọrọ n'akwa taa n'ihì ndụ ojọọ ha biri oge ha nọ n'okorobia na agboghobia. Ndụ ojọọ ndi ntorobia na-ebi kariri akari dika igbu mmadu, izu ohi, ikpo nwaanyi, ichu nwoke, ite ime, igwu wayo, ikọ onu, ilu ogu, imeru mmadu ahụ, igwo ogwu ego, inu siga na guufu, iyi ojiji ojọọ dika ndi nwaanyi ighowe ahụ ha oge n'udi fashon, ebe ndi nke nwoke na-achọ ka uwe okpa ogologo ha rue ha n'ikpere bu nke ha kporo (sagging) tinyere igbapu nti maka iyeri nti.

Agwa Ndi Ntorobia n'Ebe Asusu Igbo Nọ

N'ikwu eziokwu, ihe ndi ntorobia ji asusu Igbo eme dika o di ugbo a bu ihe amaghi ka esi ako ya. o putaghi na ha suo asusu Igbo ha agaghi asuta ya. Ihe ha chorọ oge niile bu ka a si na ha guru akwukwo site n'isu asusu Bekee oge o bua ha na-akparita uka n'etiti onwe ha. Nke a gbadoro ukwu n'uche Akponye (2009:1) n'akwukwo ya o kporo; *Asusu Igbo o Ga-Anwu Mgbe Ndi Igbo Ka Di Ndu?* o gakwara n'ihu kwuo na uzo e siri leghara asusu Igbo anya n'ebe umu anyi no dika aturu na-enweghi onye nche. Asusu Igbo aburula ihe ndi ntorobia na-ahuta dika ihe na-erijughi afọ Ma o bu ihe di ala n'ebe asusu ndi ozo no okachasi asusu Bekee. Nke a putara ihe n'ufodu uloakwukwo sekondiri na praimari ndi goomentị na ndi nkiti nwe. Ebe ha na-amachibido ma na-eri umu akwukwo o bua suru asusu Igbo nha na klaasi n'ogige uloakwukwo ha di iche iche. Agwa ndi a di iche iche ka a na-ahuta na ndu ndi ntorobia ugbo a:

- Asughi asusu Igbo oge niile.
- Oke ngwakota asusu.
- Ihere.
- Ejighi asusu Igbo kporo ihe.
- Ihe siri ike.

Asughi Asusu Igbo Oge Niile

Ndi ntorobia ejichaghị ike asụ asụsụ Igbo n'oge ugbo a. Oge niile ka ha na-ejikarị asụsụ Bekee akpa nkata n'etiti onwe ha. ọ burugodu na ha chorọ isụ asụsụ Igbo, iwu megidere na ha agaghị asụcha ya ziriri. Ihe ha hụkarịsiri n'anya bụ asụsụ Bekee Ma ọ bụ pijin oge mkparịta ụka ha. ụdị onọdụ dị etu a mere asụsụ Igbo ji ala azụ n'ihị asụsụ bụ asụwa asuwere.

Oke Ngwakọta Asụsụ

N'ihị anaghị eji asụsụ Igbo ekwukorịta okwu oge ọ bụla, nke a na-eme ka ndi ntorobia na-agwakọta asụsụ Igbo na nke Bekee/pijin onụ oge niile ha na-akpa nkata dika n'ime ụloakụ, n'ụloka, n'ụloakwukwọ, n'okporouzo, n'ime ụgbọala, n'ime ahia, n'odu ụgbọala nakwa ebe ndi ozo a na-ahuta ha. ụdị okwu ndi a ka a na-anukarị n'etiti ha oge mkparịta ụka: *guy, i ga-abia school echi? Sister, abeg e jikwaghị m ego now o, Mumsy, e need ri m cash, O boy, ihe a i na-eme as in... no good o, dgz.*

Ihere

ọ bụ oke ihere kacha buru ihe kpatara ndi ntorobia ugbo a e jighi asụsụ ha kpọrọ ihe. N'ebe ha nọ taa, onye na-asụ asụsụ Igbo amaghị akwukwọ, ha na-ahuta onye na-asụ asụsụ Igbo dika onye ka si azụ obodo pụta. N'ihị ya, isụ asụsụ Igbo na-eme ha ihere. Ndi ntorobia a chefuru na ha bụ olileanya ndi Igbo nwere n'odinihu. Ha chefukwara na ndi nna nna ha ga-emecha gabiga n'ụwa. Ihe nke a putara bụ na a gaghikwa enwe ndi nnochite anya ozo ọ buru ma onodụ a si etu a na-aga n'ihu. Ha chetakwa okwu Nwadike nke kowara na obodo asụsụ ha na-eme ihere isụ adighi mma iguzogide. Oke ihere a ha na-eme banyere asụsụ Igbo mere ka otutu n'ime ha ghara imacha ka esi asụ Igbo nke oma. Nke a emezie ka asụsụ Igbo na-akpo ha ogwu n'onu oge niile.

E Jighi Asụsụ Igbo Kpọrọ Ihe

N’ezie, ndi ntorobia e jighi asusu Igbo kpọrọ ihe ma ọlị. N’ebe ha na nọ taa, enweghi ebe asusu Igbo ga-akpọga ha. N’ebe ha na nọ taa, enweghi ihe ha ji ya bu asusu Igbo eme. Nke a mere Anozie (2003:65) jiri kwuo na ndi ntorobia enweghi ihe ha kpọrọ asusu ha. Ha na-ahuta asusu ha ka asusu ndi okenye na-ahughi ụlọakwukwọ anyanwa ma ọlị. Mana onye na-asu Bekee bu onye a zuru nke oma n’akwukwọ. Okere (2015:7) na-aju si, kedụ ihe mere ndi Igbo anaghi asu asusu ha? ọ gara n’ihu kwuputa na ụdị agwa di etu a jogburu onwe ya na njọ. Onye kwusie ike, ndi ntorobia a juo ebe e ji Igbo aga. N’ihi nke a, ha na-akpo onye na-agu Igbo n’ufodu ụlọakwukwọ ndi di elu na kwa mahadum ufodu “ **Igbo –Igbo B.K**”onodu a meziri ufodu n’ime ha ndi nwere mmasi igu Igbo na-ahutazi onwe ha ka ndi gahiere uzo. Oge ufodu, ọ na-emekwa ha ihere ikwuputa na ha na-agu ya bu kọosu.

Ihe Siri Ike

Ndi ntorobia na-ahuta asusu Igbo dika ihe siri ike. Malite n’ideputa ya edeputa n’akwukwọ rue n’isuputa ya asuputa. Oge niile ka m na-aju ufodu n’ime ha ihe mere ha anaghi asu/dee asusu Igbo nke oma? osisa ha na-abukari na o siri ike nnukwu n’ihi kpom na rikom juputara na ya. Ha chefuru na onye kwete na ihe siri ike o siere ya ike. Isiokwu bu na obi ha apuola n’ebe asusu Igbo di kpamkpam. ọ bu sooso n’asusu Bekee ka ha dabesiri ike ma nwee ntukwasị obi na ya. Ha na-akowa na umu kpom na rikom a adighi n’asusu Bekee.

Ihe A Ga-Eme

Ebe ọ bu na a choputala onodu asusu Igbo n’ebe ndi ntorobia Steeti Imo nọ, ọ ga-adị mma ka e nwee ihe a ga-eme banyere nsogbu a. Maka na ọ na-abu amata aha ọrịa a mara ihe a ga-agwọ. N’ezie, ma amaghi ihe e mere, asusu Igbo ga-agabiga n’ebe umuaka ugbo a nọ n’ihi ọ na-adị mma ka e jiri ututu chụwa ewu ojii mgbe chi n’ejibeghi. Obidiebube

(2007:112) n'echiche ya nyere ndi Igbo niile ndumodu na, o di mkpa ka ndi Igbo nwekwuo mmasi n'asusu ha na n'etiti onwe ha. o gbakwunyere na o bu ihe doro nwoke na nwaanyi anya na ndi Igbo n'onwe ha na-enwe mmasi n'asusu Bekee karija asusu Igbo. N'ih i nke a, umuafọ Igbo tosiiri ikwalite omumu asusu Igbo n'uloakwukwo praimari, sekondiri nakwa mahadum. o bu ihe onye maara anya ya ka o na-ako maka ya. Mmadu anaghi enye ihe o na-enweghi.

o ga-adji mma ka a koro ndi ntorobia no n'ogbo ugbo a uru mmadu ima asusu ya bara n'ih i o na-abu akoruo egeruo. o di mkpa ime ka ha mata na-enweghi asusu ka ibe ya mma ebe o bu na o bugh i sooso onye nwuru anwu ka a na-agbazi olu. Ndi nne na nna oloro-ohuru a ga-ejisi ike na-eji asusu Igbo azulite umu ha karija iji sooso asusu Bekee n'ih i o bu ha bu isi sekpu nti nyere odida asusu Igbo n'ebe umuka ndi a no. Nke a mere umuaka ndi a tolite, o di ha ka asusu Igbo enweghi uru o bu la obara na ndu. Ha jiri asusu Igbo zuo umuaka oge ha ka na-anu ara, ha agaghi echefu ya. Ohiri-Aniche (2006:44) n'uche ya kwara na,

Asusu Igbo nwere ike inwu ma o buru na ndi Igbo agbasighi ukwu n'ala ike n'ebe asusu ha no. o sir i na ihe ufodu na-ebutere ndi Igbo chi ojoo n'ebe asusu no gunyere: ndi Igbo ahughi onwe ha na kwa asusu ha n'anya, amusighi umuaka asusu Igbo n'ezinaulo na ejighi asusu Igbo ebi ndu kwa ubochi.

Site n'echiche dika nke a ka Chinagorom (2006:59) jiri kwuo na o di mkpa na a ga-akor o umu Igbo di n'ogbo taa otutu ihe maka odinihu, ebe o bu na okenye anaghi ano n'ulo ewu amuo n'ogbu. ozokwa, Nwamiro (2011:26) na-akwa na etu ndi Igbo si eji asusu Igbo eme ihe akaji di mwute. o sir i na o bu ihe na-agba anya mmiri gbasara oke ngwakota asusu Igbo na nke Bekee n'ebe umuaka anyi no. N'igbakwunye ihe na nke a

Nwamiro kwuru, ọ bụrụ ma anyị toọ ntị n'ala n'ụrụ ebe ndi ntorobia ugbo a na-akpa nkata n'ekwentị, na nzuko, n'arumaru ụka, dgz, anyị ga-ahụta na ha na-agwakọta ha ọnụ. ọ bụ ihere na amachaghị asụ Igbo nke oma na-ebute nke a.

Nchịkọta na Mmechi

N'ezie, edemede a agbaala mbọ irutugasi aka banyere isiokwu a. Dika odee kwuru na mbụ na, ọ na-abụ amata aha ọrịa enye ya ọgwụ ya na ya so. A chọputala na isi sekpu ntị nyere odida asụsụ Igbo n'ebe ndi ntorobia Steeti Imo nọ si ndi nne na nna ugbo a n'aka. ọ ga- adị mma ka ndi nne na nna, ndi goomentị, ndi pasto, ndi akwukwọ ntaakuko, ndi mgbasa ozi, ndi omeiwu, ndi isi ulokwukwọ ndi nkuzi nakwa ohanaeze ndi Igbo jisie ike tinye aro ndi a n'orụ ka asụsụ Igbo ghara inwụ. Edemede a eziputala aka mgba chere asụsụ Igbo n'ihu n'ebe ndi ntorobia ugbo a nọ. ọ bụrụ ma e tinyeghi ihe ndi a e kwuru n'orụ, n'odiniihu, asụsụ Igbo nwere ike iji nwayọ nwayọ gabiga.

Edensibịa

- Agugu, M. O. (2006). *Ndi Igbo na akukọala ha*. Nsukka: Matag printing publishing enterprises.
- Akponye, O. O. (2007). *Asụsụ Igbo. Asụsụ Igbo ọ ga-anwụ mgbe ndi Igbo ka di ndu?* Owerri: Totan publishers.
- Anozie, C .C. (2003). *Igbokwenu*. (Akuko na omenaala ndi Igbo). Enugu :Computer edge publishers.
- Apakama, L. M. (2006). *Ndubata n'utoasusu na udaasusu Igbo*. Owerri: Divine mercy publishers.
- Chinagorom, L. C. (2006). "Asụsụ Igbo na oganiihu ala Igbo". *Journal of Igbo Studies* vol. 2. Pp. 59-63.
- Dike, G. A. (2004). *Ndubata n'omumu lingwistks nkowa*. Owerri: Chiuba Graphics.

- Epuchie, D. N. (2009).” Asụsụ Igbo n’oge ochie na oge ugbo a”. In *Opiike. A journal of Igbo language and culture* vol.1.no.1.Pp. 34-38.
- Nwadike, I. U. (2002). *Avoiding the ugly consequences of language decay*. The badder, June 12 pg.13.
- Nwamiro, C. U. (2011). *Incidentally I am Igbo. Call for Igbo reorientation*. Owerri: Ugwe Ben prints & publications.
- Ofomata, C. C. (2007). *Ndezu ụtọasụsụ Igbo. Usoro nkuzi na ọmụmụ nke UBE nke ndi junịọ sekondiri*. Enugu: Format publishers.
- Ohiri-Aniche, O. (2006). “Nkuzi na ọmụmụ asụsụ Igbo kemgbe afọ ndi 1990”. *Journal of Igbo studies*. Vol.1. Pp. 44-49.
- Okere, O. F. (2015). Nleghara anya nke orụ ezinaụlọ n’ichekwa asụsụ Igbo: Nsogbu na olileanya. A paper presented at Whelan research academy (WRAC) for religion, culture and society at the 13th international symposium.